

waren er veel meer candidaat-leerlingen dan er plaatsen waren op de scholen. Het onderwijs gold er overigens als moeilijk en was ook nogal duur. Er was veel leerlingenverloop: gemiddeld vielen er van elke honderd leerlingen zestig af.

Daarnaast was het voor inheemse jongeren mogelijk, het eerder genoemde zuiver-Nederlandse lager, middelbaar en hoger onderwijs te volgen. In 1900 volgden ruim zestienhonderd inheemse scholieren het Nederlands lager onderwijs, in '20 twee-en-zestighonderd (van wie achthonderd bijzondere scholen bezochten), in '40 ruim zes-en-vijftighonderd (elfhonderd op bijzondere scholen). De daling die zich in '40, vergeleken met '20, bleek te hebben afgetekend, heeft vermoedelijk samengehangen met de uitbreiding van de Hollands-Inlandse scholen. Achter die uitbreiding werd overigens in 1932 een punt gezet; het gouvernement had geen geld voor de oprichting van nieuwe scholen en het leek al moeilijk genoeg om voor de leerlingen die de bestaande bezochten, een plaatsje in de maatschappij te vinden.

Voortgezet onderwijs (dit werd steeds in het Nederlands gegeven) werd in 1900 in Indië gevolgd door dertien inheemse leerlingen, in '15 door ruim vierhonderd, in '40 door ruim negenduizend (op ruim achthonderd na bezochten die allen een mulo¹), hoger onderwijs in Indië in '20 door zes inheemse studenten, in '40 door bijna zeventhonderd – 'in Indië', schrijven wij, want wie het in inheemse kring betalen kon, zond een of meer van zijn zoons naar Nederland om daar het voorbereidend hoger en hoger onderwijs te volgen, en bovendien stelde het gouvernement in het tijdperk waarin Indië geen of nauwelijks hoger onderwijsvoorzieningen kende, aan begaafde jonge inheemsen beurzen ter beschikking om in Nederland te gaan studeren. Daar studeerden in 1908 omstreeks dertig inheemsen, maar in 1924 niet minder dan zeshonderddrie-en-zeventig. Uit die studenten vormde zich toen een politieke voorhoede, de *Perhimpoean Indonesia*, die, sterk door socialistische en communistische denkbeelden beïnvloed, op de onafhankelijkheid van Indonesië ging aandringen en er toe bijdroeg dat in Indië een deel van de politiek-bewuste inheemsen zich op het standpunt stelde dat geen enkele vorm van samenwerking met het gouvernement geoorloofd was (de 'non-coöperatie', zoals het heette). Het gouvernement ging toen het verlenen van studiebeurzen beperken en bovendien konden diegenen die rechten of medicijnen wilden studeren, nu in Indië hun opleiding

¹ Van 1919 af gaf een op de mulo aansluitende Algemene Middelbare School met een driejarige cursus aansluiting bij het hoger onderwijs.